

Magyar **Mj** Jog

Főszerkesztő:

Dr. Németh János

Szerkesztők:

Dr. Kovács László

Dr. Burián László

TARTALOM

CIKKEK, TANULMÁNYOK

Dr. Kecskés László D.Sc. – dr. Murányi Katalin: A hazai és a külföldi választottbírói ítéletek végrehajtásának elrendelésével kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok Magyarországon / 129

Dr. Bándi Gyula: Gondolatok a környezeti kártérítésről – a Ptk. régi-új szabályozása / 139

FÓRUM

Dr. Döme Attila – dr. Benke József: „Gyógyíthatatlan fedezetelvonás 2.0”: Remények és aggályok / 148

Dr. Horváth E. Írisz: A kisértékű perek hatékonysága / 157

Dr. Julesz Máté: Az új Ptk. környezetvédelmi szempontból / 165

Dr. Anka Márton: Az ingatlan-nyilvántartási bejegyzési engedély / 169

Dr. Szlávnits László: Egy megválaszolatlan kérdés / 177

Ternai Péter: Negatív illetékalap – Pozitív fordulat / 182

EURÓPAI ÉS KÜLFÖLDI JOGI SZEMLE

Dr. Oskar Kollmann: A bolgár polgári eljárásjogi törvény reformja / 185

KÖNYVISMERTETÉS

Dr. Bodzási Balázs: Könyvismertetés Vörös Imre akadémiai székfoglalójáról / 190

3

Hatvanadik évfolyam

2013. MÁRCIUS

129–192. oldal

Dr. Bándi Gyula

TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR,
AZ EU KÖRNYEZETJOG JEAN MONNET PROFESSZORA,
PPKE JÁK (BUDAPEST)

Gondolatok a környezeti kártérítésről – a Ptk. régi-új szabályozása^{1, 2}

Közeledik az új Ptk., miközben folyik a kolontári vörösiszap-katasztrófa első kártérítési pereinek tárgyalása – a kodifikációs folyamat jó néhány éve zajlik, a káresemény immár két éve borzolta fel a kedélyeket, alaposan rávilágítva a környezeti károk bekövetkezésének közeli lehetőségére. A baleset kapcsán vizsgálódott a sajnálatosan rövid életű független intézményként létező – Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa is, igaz, elsősorban a közigazgatási jogalkalmazást véve szemügyre³. Van tehát miért elgondolkodni a környezeti kárról és a környezeti károkkal kapcsolatos polgári jogi felelősségről. Az igazi apropó a Ptk. megújulása, alkalmat adva arra, hogy készítsünk egy kis számvetést a régi szabályozásról, az újról (mennyiben új?), kitérve kicsit a 2009-es – immár így nevezhetjük – Ptk.-kísérletre is, sőt egy kissé az Alaptörvény felé is vetve egy pillantást. Időről időre mindenképpen érdemes számot vetni egyes jogintézmények állapotával, különösen akkor, ha erre aktuális okok is vannak.

Felhívhatunk még egy folyamatos aktualitást a környezetre vonatkozó polgári jogi, különösen kártérítési kérdések tárgyalása elé, ez pedig a környezettel kapcsolatos jogi szabályozás izmosodása, különösen az EU-csatlakozás nyomán, aminek számos következményére mutathatunk rá. A hazai hatályos szabályozás sajátos jogalapja már elmúlt harmincéves – ez az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvény 46. §-a, amely kijelentette: „Aki az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységével másnak kárt okoz, a Polgári Törvénykönyvnek a fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályai szerint köteles a kárt megtéríteni.” Az eltelt időnek különös jelentőséget ad a környezetjog már említett folyamatos kiteljesedése. „A különböző környezetvédelmi jogszabályok mégis befolyásolhatják a polgári jogi felelősség működését. Például általános jogpolitikai iránymutatást adhatnak a környezeti és termelési érdekek viszonyáról, a kibocsátási határértékekkel szigoríthatják a felelősséget, megkönnyíthetik a perlést stb.”⁴ A következőkben bizonyítjuk, mennyire igaz ez a feltételezés, különösen az EU-jog okán.

További kiindulási alapunknak egy alapelvet választottunk, a szennyező fizet elvét, amely négy évtizede meghatározója előbb az OECD, majd az EK (EU) környezetpolitikájának. Ennek magva, hogy a környezetvédelem hatékony alkalmazása, végrehajtása a környezetet terhelő, egyszerűsítve: a szennyező, számára

külső hatásként jelenik meg, tehát a feladat az, hogy e hatásokat az okozó is érezze, és ez határozza meg döntéseit. Az OECD 1972-es ajánlására alapozva⁵ a Közöség 1975-ben tette közzé a szennyező fizet elvvel kapcsolatos ajánlását⁶. Mindez a felelősségi eszközök széles skálája nélkül elképzelhetetlen, hiszen maga az elv is átfog valójában a megelőzéstől a károk felszámolásán át az utógondozásig mindent. Jelen áttekintést nem kívánjuk megterhelni a szennyező fizet elv további részletes értelmezési problémáival, ezért csak egy, nagyon rövid hivatkozást emelünk ki – ez a Helsinki egyezmény a nemzetközi tavakról és vízfolyásokról (1992) – amely 5. cikkében rendkívül egyszerűen így fogalmaz: „b) A »szennyező fizet elv«, amely szerint a szennyezés megelőzésének, ellenőrzésének és csökkentésének költségei a szennyezőt terhelik.” Lucas Bergkamp értelmezésében: „...a szennyező fizet elv a közjog elvéből olyan elvévé vált, amelyik igazol minden olyan intézkedést, amely a szennyezőre hárítja a költségeket. Ennek megfelelően, amikor nem lehet hatékony megelőző intézkedéseket tenni, a szennyező fizet elvet arra alkalmazzák, hogy elvárja, hogy a szennyező térítse meg a tevékenységéből eredő környezeti károkat.”⁷

Ebben a feladatban kell osztoznia szükségképpen tehát a polgári jogi szabályoknak is. És arra is választ kell adnunk, miért fontos e tekintetben is az alapelvi kiindulás: „Mivel a környezetvédelmi jog egyfajta komplex szemléletet kíván bevinni a jogrendszerbe, illetve mert a környezetvédelmi szempontok érvényesítéséhez meghatározott értékek figyelembevételére van szükség, tehát a környezetvédelmi jog mindenekelőtt különféle környezetvédelmi jogi alapelveket közvetít a jogrendszer, a jogalkotó és a jogalkalmazó számára.”⁸

A polgári jog környezettel kapcsolatos vonatkozása, mint a szennyező fizet elvének egy lehetséges gyakorlati alkalmazása, az e téren olyannyira kívánatos komplex intézményrendszer egyik nélkülözhetetlen eleme, tehát évtizedek óta jelen van a hazai jogban is, még ha jobbra látens módon is. Mielőtt a polgári jog által kínált lehetőségekre kitérnénk, tisztáznunk kell, hogy a polgári jog környezetre vonatkoztatott alkalmazása – kevés kivétellel – elsősorban a felelősség alkalmazását jelenti, és számos előzetes kérdéstől függ tényleges érvényesítése. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a polgári jog tényleges működőképessége több feltétel teljesülésétől függ, lévén a jogalanyok egymás közötti viszonyai által meghatározott terület. Elsősorban függ a kérdéses jogalanyok reakcióitól, amelyet alapvetően meghatároz egyáltalában a jogsérelem megfelelő felismerése, illetve a jogsérelem esetleges eltűrésének készsége. Ellenkéntben a közjogi eszközökkel, ahol erre a célra létrehozott közigazgatási szervek feladatköre a köz érdekében álló jogalkalmazás, a polgári jog terén valakinek elő kell állnia azzal, hogy polgári jogi igényt kíván érvényesíteni, ellenkező esetben továbbra is látens marad a jog alkalmazásának lehetősége. Az elmúlt három évtizedben nem változott az alábbi megállapítás értéke, amely nem csak a kártérítésre igaz: „A kártérítési mo-

dell továbbá feltételezi az érintett értettek tevéleges magatartását, mégpedig a felmérések tükrében a perlési kedv igen csekély, nemcsak a viszonylag magas költségek, hanem a bizonyítási nehézségekből adódó kockázatok miatt is.”⁹

Ehhez hozzá kell tennünk legalább egy másik alapvető feltételt is, mégpedig a jogalkalmazók (értve itt ez alatt különösen a bíróságokat) új kihívásokhoz való alkalmazkodóképességét, amely életet visz az alább felsorolásra kerülő jogintézmények vázába. A polgári jog esetében a rendelkezésre álló jogi keretek egyszerre szerencsés és szerencsétlen módon rugalmasak, tágak, messze nem rendelkeznek azzal a viszonylagos egyértelműséggel, mint a közjogi jogalkalmazás. Összességében tehát nem a polgári jogviszonyok alapvető jogi megjelenése fogja önmagában eldönteni e jogintézményi sor értékét, noha természetesen kijelöli a kereteket, hanem az a tartalom, amellyel e jogintézményeket megtölthetjük. Ezért tulajdonítunk alább kiemelt jelentőséget a jogalkalmazói gyakorlat jogfejlesztő-jogértelmező szerepének. Ugyanakkor jelentős szerepe lehet a jogi feltételeknek mindemellett a tényleges érvényesülésben, pl. az egyértelmű megközelítés vagy a jogsérelmet szenvedettek garanciái révén.

A ma még hatályos és új Ptk. sorrendjében háladva a környezeti érdekekkel összefüggésben egyaránt szóba kerülhetnek különösen a következők:

- a személyek jogi védelme,
- a szomszédjog,
- a birtokvédelem, és különösen
- a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség.

A személyhez fűződő jogokat a Ptk. hatályos rendszere általánosan védi, mint abszolút szerkezetű és negatív tartalmú jogviszonyokat, amely köréből csak arra hivatkozunk, amely összekapcsolható a környezeti érdekekkel: „76. § A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen [...] a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése. [...]” Ez a megközelítés nagyban hasonlít a környezethez való jog alkotmányos megközelítéséhez, vagyis a testi épség és egészség sérelme, mint védett jogtárgy valójában megfelel a régebbi (1989) alkotmány 18., illetve 70/D. §-ában foglalt állampolgári jogoknak, ami a 2011-es Alaptörvényben a XX. és XXI. cikkben ölt testet. Mindezekre nézve az Alkotmánybíróság kiterjedt joggyakorlatát említhetjük, mintegy ezen értelmezési lehetőség közvetett bizonyítékát.¹⁰ A testi épség, egészség, mint védett jogtárgy, amely a környezetet érő káros hatások kapcsán is védelmet érdemel, az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában is fellelhető, az Európai Emberi Jogi Konvenció 2. cikkéhez kapcsolódva, azon esetekben, ha a környezeti ártalom hatása ilyen súlyos következményekkel jár.¹¹

Felmerül a kérdés, mennyiben érvényesíthető a Ptk. 82. §-a – „A törvény védi a magánlakáshoz és a jogi személy céljaira szolgáló helyiségekhez fűződő jogot” –, nem kell túl távolinak tekinteni ezt a kapcsolá-

tot a környezeti jogsérelmekre vonatkoztatva. Ismét az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatát kell felidézünk, amely a López Ostra-ügytől kezdve következetes abban, hogy az emberi jogi Konvenciónak az éppen a magánlakáshoz való jogot jelentő 8. cikkét használta fel arra, hogy a környezethez való jognak teret engedjen.¹² Akinek jogát pedig sértették, többféle polgári jogi igényt támaszthat, a jogsértés megtörté-
tének bírósági megállapításától a kártérítésen át a bíróság ideiglenes és végrehajtandó intézkedéséig.

A 2009-es Ptk. külön szabályokat állapított volna meg a környezetvédelem és a polgári jog összefüggésére, bizonyítva ezzel, hogy távolról sem túlzott az ilyen értelmű összefüggések keresése. Ez volt a 2:77. §: „A személyhez fűződő jog megsértését jelenti a természet és az egészséges környezet védelmére vonatkozó jogszabályi rendelkezések megszegése, ha az a társadalom, annak csoportjai vagy a személyek életkörülményeinek romlásában kifejeződő sérelem bekövetkezését okozza.” Ez a lehetőség egy alapvető értelmezési kérdés megválaszolását igényelte volna, hogy mit értünk az életkörülmények romlása alatt.

Az új szabályt azonban nem a 2009-es változat jelenti, hanem az Országgyűlés előtt lévő T/7971. sz. törvényjavaslat, a hamarosan megjelenő új Ptk., amelynek kiindulása az emberi méltóságra történő hivatkozástól eltekintve nem tér el lényegében a hatályos Ptk.-tól.¹³ Az emberi méltóság szerencsés módon egyre hangsúlyozottabban jelenik meg, így kiemelt szerepet kap az Alaptörvényben is.¹⁴ Az emberi méltóság ugyancsak jelentős értelmezést igénylő kérdés, aminek nem vitásan van környezeti vonatkozása, lévén az ember természeti és társadalmi lény egyben, így a környezeti/természeti értékek védelme is része kell hogy legyen az emberi méltóságnak. Az új Ptk. 2:43 §-a ugyanazon személyiségi jogokat nevesíti minket érintően, mint elődje, tehát: a) élet, testi épség, egészség, b) magánlakás.

A személyiségi jog ilyen értelmezésnek is több évtizedes gyökere van a hazai jogtudományban is. „A környezeti károsodás nem egyszerűen dologsérelem, hanem végső soron az emberi életkörülményeket rontja. A környezet veszélyeztetése vagy a környezetben okozott kár nemcsak a kérdéses környezeti tárgy tulajdonosának sérelme, hanem egyúttal az egész társadalomé; a hatás ugyanis nemegyszer egyúttal közvetlenül a lakosságot is éri, így általában a tulajdonosi érdekeket meghaladó sérelemről van szó.”¹⁵

Ami az új Ptk. rendszerében valóban újdonság – ez sem abszolút újdonság, mert a nem vagyoni kár előzményként értékelhető – az a sérelemdíj (2:52 §), amelynek két kiemelkedően fontos olyan eleme van, amely a környezetvédelemmel kapcsolatos alkalmazását fokozottan kívánatosá teszi. Egyrészt, noha a sérelemdíjra, mint nem vagyoni sérelemre ugyan a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni, de elegendő a jogsértés tényét bizonyítani, hiszen a sérelemdíj lényege éppen az, hogy elégtételt kíván adni és nem kártérítést. Ez a megoldás nem jelent eltérést az aktuális gyakorlattól.

A jövő jogalkalmazói gyakorlatára vár azonban a (3) bekezdés megfelelő értelmezése: „A sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, a felróhatóság mértékére és a jogsértésnek a **sértettre és környezetére** gyakorolt hatására – tekintettel állapítja meg...” Innen egyenesen adódik majd a kérdés – ez a környezet csupán a személy, mint személyiség szociális, családi stb. környezete, avagy tágabb, netán természeti környezete is, és ha igen, milyen kiterjedésben? Magam részéről természetesen a tágabb környezet összefüggéseket hangsúlyozom, néhány érveléssel is alátámasztva.

A tágabb értelmezés a hazai ítélkezési gyakorlattól sem áll távol:¹⁶ „Aki személyiségi jogainak megsértéséből eredően kárt szenved, a jogellenesen okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől kárának megtérítését. Az I–IV. rendű alperesek tevékenységének a lakókörnyezetre, valamint közvetlenül az I. rendű felperes egészségére gyakorolt hatása alapján megállapította azt is, hogy sérelmet szenvedett az egészséges környezethez, valamint a testi és lelki egészséghez fűződő személyiségi jogai is, mely kiváltotta az I–IV. rendű alperesek nem vagyoni kártérítési fizetési kötelezettségét.”

Tehát több lehetőség áll nyitva, hogy a sérelemdíj lehetőségét a környezetvédelem szempontjából kitöltjük, a teljesség igénye nélkül: „Előfordulhat, hogy a környezeti ártalmak a vagyoni káron felül nem vagyoni kárt is okozhatnak a károsultnak. Ilyennek minősíthető mindenekelőtt a környezeti ártalmak folytán bekövetkezett egészségromlás és testi épség károsodása, de elképzelhető olyan tényállás is, amikor a környezet degradációja, tájcsúfítás, életkörülmények romlása, egészség és testi épség csökkentése nélkül is indokoltá teheti a károsultak részéről a nem vagyoni kár érvényesítését. [...] A nem vagyoni kár körébe lehet sorolni azokat a tényállásokat is, amikor állandó zaj, rezgés, kellemetlen szaghatás stb. idézi elő a károsult életkörülményeinek tartós és súlyos megromlását.”¹⁷ Más szerzőnél: „Legáltalánosabban természetesen nem a bizonyítás, hanem bizonyos kárfajták elismerése tágíthatja, vagy szűkítheti a kártérítés hatáskörét. E tekintetben a nem vagyoni károk megtérítésének lehetősége a neuralgikus pont. A környezetvédelem körében ez több tényállás-típust fed. Általánosan elterjedt az „esztétikai károk” megjelölés, amely alatt igen eltérő sérelmeket értenek [...] A környezeti nem vagyoni károk másik típusa a környezet általános minőségromlásából eredő specifikálatlan »rossz érzés«, idegi megterhelés.”¹⁸

A sérelemdíj (nem vagyoni kár) illetően kiterjesztő értelmezése irányába történő elmozdulás nem idegen a nemzetközi jog egyre izmosodó kártérítési megoldásaitól sem. „...az, hogy mit értünk »környezet« és ebből következően »környezeti kár« alatt az egyes szerződésekben eltérően jelenik meg, attól függően, hogy az adott szerződés mit kíván szabályozni és védeni. Nem is lehet tehát a fogalom egységes értelmezését adni, de erre nincs is szükség. Ami azonban érzékelhető, hogy amíg

az anyagi károsodás szükséges eleme a határon túli károkozás szokásjogának, ez nem korlátozódik az ember számára anyagi értéket jelentő erőforrások vagy szolgáltatások elvesztésére, hanem kiterjesztésre kerül a természetes ökoszisztémák belső értékére, magában foglalva a biológiai sokféleséget vagy az érintetlen természet esztétikai jelentőségű értékeit.” Ezzel tehát új távlatok nyílhatnak a nem vagyoni kár e téren nem túl sikeres történetében.¹⁹

A polgári jog évezredek óta alkalmazott második olyan lehetősége, amelynek erőteljes környezeti vonatkozásai is vannak, a **szomszédjog**. A hatályos Ptk. 100. §-át sokszor értelmezték oly módon, hogy az a környezeti érdekek védelme szempontjából is előnyösnek volt tekinthető. Ezen értelmezés egyik eleme, hogy a szomszédság nem csupán a közvetlen szomszédságot jelenti, hanem azt a zavaró hatás terjedelme határozza meg. A másik elem pedig a szükségtelen zavarás, hiszen a szükségesség az érdekek felismerése és egyeztetése alapján állapítható meg, ezen belül is az érintettek tartós jogviszonyában, a helyileg szokásos mértékű használatot zavaró tevékenységekre kell értelmezni. Ehhez kapcsolódóan ugyancsak lényegi elem, hogy a közigazgatási engedély megléte nem kimentési ok. Sólyom László szerint²⁰: „A környezeti károkra való alkalmazásuk természetes következménye a térbeli kiterjesztés [...] A tágítás másik vonala a szomszédjogi igény eloldása a tulajdoni érdekeltől, illetve – harmadik tágítási igényként – egyre szélesebb érdekek bevonása a védelembe.”

Egy gyakorlati példát felhozva a sok lehetőség közül²¹: „...a perbeli jogvita elbírálása során a Ptk. 100. §-a is irányadó, [...] a szomszédjogi szabályok sérelme olyankor is bekövetkezik, ha a szomszédos ingatlanon végzett ipari tevékenység zajjal vagy levegőszennyezéssel jár, ugyanis a hatósági engedély alapján működő üzem is köteles gondoskodni arról, hogy a szomszédos ingatlan használatát szükségszerűen ne zavarja.”

A közlő Ptk. e téren csak elnevezést változtat²², tartalmat nem, tehát minden eddig ismert érvelés és ítélkezési gyakorlat zökkenő nélkül alkalmazható a jövőben is.

Anélkül, hogy elmerülnénk a további részletekbe, meg kell említeni, hogy a **birtokvédelem** és a szomszédjog közötti határvonal nehezen húzható meg, lévén a védett érdekek és az alkalmazható előfeltételek hasonlatosak. A hatályos Ptk. szövege (188. §) és az új Ptk. megfelelő rendelkezése (5:5. §) a birtokvédelem tekintetében érdemben nem tér el egymástól.²³ A szomszédjog esetében elmondott általános szempontok, jogi alapok itt is hasonlóképpen érvényesülnek.

A szomszédjog és a birtokháborítás kapcsán megjelenő jogi igény egyaránt kártérítésben is lecsapódhat, így eljutottunk tehát a szerződésen kívül okozott károk megtérítéséhez, mondandónk lényegi pontjához. Mielőtt a hazai polgári jog vonatkozó rendelkezéseire fordítanánk figyelmünket, érdemes kitérni a környezeti kártérítés nemzetközi gyakorlatára is, pusztán annak illusztr-

rálására, mennyire foglalkoztatja a környezeti kár a jogi szabályozás minden szintjét. „A nemzetközi közösség viszonylagos érdektelensége, hogy az állam felelősségét rendezze, a magánvállalkozások gazdasági tevékenységeivel kapcsolatban oda vezetett, hogy az utóbbi évtizedekben számos nemzetközi szerződés hozott létre kártérítési rendszereket, alapvetően szektorális megközelítéssel, mind a kár forrását, mind annak természetét illetően. Ezek globális egyezmények, amelyek az atomkárokkal, a tengerszennyezés által okozott károkkal foglalkoznak, vagy olyan károkkal, amelyeket a veszélyes áruk szállítása vagy a veszélyes hulladékok határon túli mozgása jelent [...]”

Ezen egyezmények jellemző jegyei: (a) objektív felelősségi rendszert alakítanak ki, (b) a károsultak számára megteremtik a lehetőséget arra, hogy a hatáskörrel rendelkező bíróság előtt érvényesítsék igényeiket; és (c) nem egyszer kötelező biztosítási rendszert fogadnak el, annak érdekében, hogy védjék a károsultat, amennyiben a felelős személye nem képes a károkat fedezni.”²⁴

Máshol: „A felelősség a globális nemzetközi jogi eszközök relatíve népszerű tárgya lett (különösen a tengerjog kapcsán), számos nemzetközi egyezményt kifejezetten olyan témákban kötöttek, mint a tengeren történő olajszállítás, vagy a veszélyes és ártalmas anyagok szállítása vagy a bunkerolaj.”²⁵

A környezeti károk megtérítésének igénye egyre sürgetőbb szükség. „A személyt érő sérelmek és az anyagi károk megtérítése az igazságosság nevében a felelősség hagyományos célja. A károkozó magatartás gazdasági terheit nem a károsultnak, hanem a kárt okozónak kell viselni. A kár megelőzése másodlagos jelentőségű, noha a beavatkozás lehetősége e tekintetben is rendelkezésre áll. Ezzel ellentétben, amióta a környezeti felelősség a jogi-politikai viták tárgya lett, ennek alapvető jellegét hangsúlyozni kell, amely a környezetpolitika gazdasági eszközeként is megjelenik.”²⁶

Mindezen nemzetközi törekvéseknek egy jelentős regionális példája a Luganói Egyezmény²⁷, amely jobbra a jogközelítést szolgálná, ha valaha is hatályba lépett volna. Annak ellenére, hogy nem lépett hatályba, a kártérítéssel kapcsolatos jogfejlődés lényegi állomása lett. Anélkül, hogy ezen egyezmény részletes bemutatásába fognánk, egy-két jellemzőt érdemes felsorolni: a teljesség igénye nélkül:

- az egyezmény tárgyi hatálya a veszélyes tevékenységre terjed ki, és a tevékenység veszélyessége tárgyának minősítésétől függ;
- a személyi hatály az üzemeltető: „aki a veszélyes tevékenység felett ellenőrzést gyakorol”;
- az egyezmény számos fogalmat tisztáz, így különösen fontos a kár fogalma, ezen belül a környezet károsodása, vagy a környezet fogalma, illetve a káresemény fogalma;
- a kimentési okok az objektív felelősséget teszik egyértelművé;
- több egyetemlegességi szabály jelenik meg, így a károkozási folyamat, illetve sorozat vagy a külön-

böző forrásból származó, különböző károsító tevékenységek eseteire;

- az egyezmény a kötelező anyagi biztosítékok kérésére is kitér;
- külön rendelkezései vannak a jogérvényesítés lehetőségének kiszélesítése terén; végül említést érdemel, hogy
- az elévülési idő általában három év, de létezik objektív elévülési idő is, ami 30 év.

Jeleztük már, hogy a környezetre veszélyes tevékenységgel okozott kárra elsőként az 1976. évi környezetvédelmi törvény adott közvetlen rendelkezést, majd ennek nyomán a Ptk. 1977-ben a vonatkozó fokozott veszéllyel járó tevékenységet szabályozó 345. § (1) bekezdése kiegészült a következőképpen: „Aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni. Mentese a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik. Ezeket a szabályokat kell alkalmazni arra is, aki az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységével másnak kárt okoz.” Ma is ez jelenti a megfelelő jogalapot, részben a Ptk. hatályos szabályai szerint, részben pedig az újabb környezetvédelmi törvény alapján. Az 1995. évi LIII. tv. (környezetvédelmi törvény: Kvt.) saját fogalmi rendszerére hivatkozva, a környezet igénybevételeivel, illetőleg terhelésével járó tevékenységgel vagy mulasztással másnak okozott károkat tekintve környezetveszélyeztető tevékenységgel okozott kárnak a Ptk. 345. §-a alkalmazásában.

A hosszú történeti múltnak a jogalap későbbi meghatározása esetében lehet jelentősége: „Környezetszennyezésen alapuló, szerződésen kívüli kárigény felperei érvényesítésére tekintettel az elsőfokú bíróság – összhangban a Legfelsőbb Bíróság Pf. 26.904/2001/5. számú részítéletével – helytállóan tekintette a jogvita elbírálására irányadónak a Kvt. 103. § (1) bekezdésén keresztül alkalmazandó Ptk. 345. §-ában foglaltakat, melynek (1) bekezdése utolsó fordulata kifejezetten akként rendelkezik, hogy a fokozott veszéllyel járó tevékenység szabályait kell alkalmazni arra is, aki az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységgel másnak kárt okoz. Ez okból annak, hogy az 1995. július 20-i megállapodás megkötésekor a fenti törvény még nem lépett hatályba, nincs jelentősége, emellett az akkor hatályos 1976. évi II. tv. 46. §-a az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységgel okozott kár megtérítésére ugyancsak a Ptk. fokozott veszéllyel járó tevékenységére vonatkozó szabályait rendelte alkalmazni.”²⁸

A környezettel kapcsolatos kártérítés tárgyi hatályát tehát szélesen húzza meg a jog, amennyiben a Ptk. maga általában a környezetet veszélyeztető tevékenységből indul ki – amelyik, mint általában a párhuzamként szolgáló veszélyes üzem tárgyi köre is, a jogalkalmazói gyakorlattal alakul, míg a Kvt. két utalása önmaga is eléggé széles kört foglal magában. Érdemes egy-két gondolat erejéig elidőzni a törvényi fogalmaknál, annak igazolására, hogy valóban rendkívül széles tárgyi kört

foglal magában a 103. § utalása. A fogalmi rendszert a Kvt. 4. §-a tartalmazza, amely szerint:

4. *környezet igénybevétele*: a környezetben változás előidézése, a környezetnek vagy elemének természeti erőforráskénti használata;

6. *környezetterhelés*: valamely anyag vagy energia közvetlen vagy közvetett kibocsátása a környezetbe.

Valójában a két fogalom minden lehetséges magatartást lefed, tehát nem igazán kerülünk közelebb a környezetveszélyeztető tevékenységhez. Ugyanezen fogalmi rendszer másik két eleme ezt még jobban kimutatja, hiszen a 9. pont szerint „*környezethasználat*: a környezetnek vagy valamely elemének igénybevételevel, illetőleg terhelésével járó tevékenység;”, tehát ugyancsak valójában bármilyen lehetőség, illetve egy negatív tartalmú fogalom – 7. pont „*környezetszennyezés*: a környezet valamely elemének a kibocsátási határértéket meghaladó terhelése;” – pedig ugyancsak arra utal, hogy e fogalmak mennyire rugalmasak, hiszen ezek szerint a közjogi határt meghaladó terhelés lesz szennyezés, de a polgári jogi kártérítés alkalmazása nem igényli ennek meghaladását, lévén nem alkalmazza a negatív megítélést. Így marad az, hogy minden magatartást annak következménye alapján lehet értelmezni, amint minden károkozás jogellenes.

Érdekes egy gondolattal Tamás András már klaszszikusnak számító értelmezésére is kitérni, amelynek kiindulópontja, hogy a környezetre veszélyes tevékenységgel okozott kár kiemelt kezelése mellett megmarad a kártérítés általános, felróhatóságon alapuló jogalapja is (339. §), és ha a kettő között kell választani, akkor az elhatárolás egyik meghatározó ismérve a kérdéses magatartás jelentősége kell legyen. „A fokozott veszéllyel káros tevékenységért való felelősség szabályának alkalmazásához – ha azt önmagában a környezet veszélyeztetése alapozza meg – egy bizonyos mértékű környezetromlás szükséges.”²⁹

A kapcsolódó ítélkezési gyakorlat egy példájában (BH 1997. 300.) a bíróság kétséget kizáróan az emberi környezetet szennyező tevékenység körébe sorolta a Duna vízének szennyezését, és ezzel egyidejűleg kiemelte az ilyen tevékenység gyakorlásával kapcsolatos fokozott elvárások fontosságát. „Az alperes maga adta elő, hogy a rendelkezésre álló levegőztető berendezésével minden nehézség nélkül a Mosoni-Dunát be tudta volna úgy levegőztetni, hogy a kár lényegesen kisebb vagy alig érzékelhető lett volna. Az alperesnek ebből az előadásából is az az okszerű következtetés vonható le, hogy a kár oka az alperes fokozott veszéllyel járó tevékenységi körén belül keletkezett, s a kár az alperes részéről objektíve nem volt elháríthatatlan.

Olyan nagy szennyvízkibocsátótól, mint az alperes, elvárható, hogy állandóan figyelemmel kísérje tevékenysége következményeit, és károsodás veszélye esetén a szükséges óvintézkedéseket – az adott esetben a víz oxigénnel való dúsítását – kellő időben megtegye.”

A 2009-es Ptk.-változat külön környezetvédelmi kártérítésre vonatkozó címet tartalmazott, de az 5:538. §

nem sokban tért volna el az eddigi szabályoktól, hiszen tárgyi hatálya, amelyet ha nem is a környezetre veszélyes tevékenységként fogalmazott meg, hanem környezeti kár okozásaként, várhatóan az eddigi jogalkalmazó gyakorlat alapján lett volna megítélve – bár a környezeti kár által megjelenített tárgyi hatály akár szűkebben is minősülhetne, ha ezt a kártípust keressük csupán és nem a tevékenység jellemzőit. Hiszen nem vitásan a 345. § hatálya alá tartozik, ha vagyoni kár keletkezik a környezetre veszélyes tevékenység nyomán, de ez nem lesz feltétlenül egyben környezeti kár is.

Az új Ptk.-szabályok a 6:513. § alapján a károkozás általános tilalmából kiindulva a 6:515. § szerint ugyancsak általános érvénnyel minden károkozást jogellenesként kezelnek. Ehhez járul, immár bevett szabályként a 6:530. § a veszélyes üzemi felelősségről és ennek kiterjesztő értelmezése a (2) bekezdésben az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységre. Fontos kiegészítése és értelmezése mindennek a 6:531. §, amely pontosítja az üzembentartó fogalmát, egyszerű és világos megoldást alkalmazva – „(1) A fokozott veszéllyel járó tevékenység folytatójának az minősül, akinek érdekében a veszélyes üzem működik.”

A fentebb említett Luganói Egyezmény is hasonlóan közelít az üzemeltető személyéhez, itt is megmaradva a Ptk. szerinti általánosság szintjén. Üzemeltető az, „aki a veszélyes tevékenység felett ellenőrzést gyakorol” (2. cikk 5. pont), hiszen neki van módja arra, hogy a káros hatásokat megelőzze, illetve a károk bekövetkezését enyhítse. Az egyezmény némi támpontot ad, értelmezve az ellenőrzés körét, miszerint: „Az ellenőrzés fogalmát a hatékony vagy a teljes körű irányítás fogalmaival összefüggésben kell tekinteni, szem előtt tartva az összes jogi, pénzügyi és gazdasági körülményt, amelyek segítségével meg lehet határozni a tevékenységért felelős személyt, azaz, hogy kinek áll hatalmában eldönteni, hogy a tevékenységet milyen módon végzik el.”

A tárgyi és a személyi hatályt ily módon némileg körbejártuk, de még számos nyitott kérdés marad, amelyeknek érdemes kiemelt figyelmet szentelni, és amelyek egyenként is részletes vizsgálódást igényelnek. Ilyen alapkérdések:

- a kár, különösen a környezetet érő kár meghatározása;
- az időbeli hatály és ehhez kapcsolódóan elsősorban az elévülés;
- az okozati összefüggés és ehhez kapcsolódóan az igény érvényesítéséhez adott segítség – egyetemlegességi szabályok, vélelmek;
- a kártérítés garanciáinak lehetősége, pl. biztosíthatósága;
- mennyiben szolgálhat a kártérítés megelőzési lehetőségeket (hatályos Ptk. 341. §, új Ptk. 6:518. §) stb.

A felsoroltak közül egy kérdést emelünk ki csupán, elfogadva egy folyóiratcikk által adott terjedelmi korlátokat, mégpedig a harmadik kérdést, tehát **a kártérítési igény érvényesíthetőségét, illetve annak esetleges**

megkönnyítését. Ennek a választásnak közvetlen oka maga az EU-jog, pontosabban az EU-jog alkalmazásának egy kiemelkedő ítélete, amely komoly értelmezési utóérzégeket váltott ki az Unió környezetjogában.

Kezdjük azonban a hazai törvényi – Kvt. – lehetőségek rövid felsorolásával, amelyek az **igényérvényesítéshez** adnak segítséget:

- A törvény 52. § (1) bekezdése szerint: „Jogerős hatósági vagy bírósági határozattal megállapított tartós környeztkárosodás tényét, mértékét és jellegét az ingatlan-nyilvántartásban fel kell tüntetni.” Az ingatlan-nyilvántartás közhitelisége révén valójában egyrészt megelőzési lehetőséget teremt – felhívja a figyelmet a szennyezésre –, másrészt egyértelmű bizonyítékként szolgál.
- 102. §: „(1) A környeztkárosodásért, illetve a környezetveszélyeztetésért való felelősség – az ellenkező bizonyításáig – annak az ingatlannak a környeztkárosodás, illetve környezetveszélyeztetés bekövetkezésének időpontját követő mindenkor tulajdonosát és birtokosát (használóját) egyetemlegesen terheli, amelyen a környeztkárosítást, illetve környezetveszélyeztetőt magatartást folytatták.” Ez a rendelkezés tehát az okozóra nézve vélelmet teremt, de egyben létrehozza a mentesülés lehetőségét is a (2) bekezdésben, hiszen a tulajdonos mentesülhet a felelősség alól, amennyiben „megnevezi az ingatlan tényleges használóját, és kétséget kizáróan bizonyítja, hogy a felelősség nem őt terheli”.
- Az előbbi vélelmet kiterjeszti a törvény a nem helyhez kötött (mozgó) környezetszennyező forrás tulajdonosára és birtokosára (használójára) is.
- „102. § (4) Ha több környezethasználó közösen hoz létre olyan gazdálkodó szervezetet, amelyben korábban végzett azonos vagy egymást kiegészítő tevékenységüket egyesítik, a környezetvédelmi kötelezettségek tekintetében a létrehozott gazdálkodó szervezet az alapítók jogutódjának minősül, felelőssége pedig az alapítókkal egyetemleges.” Ismét egy egyetemlegességi szabály.
- Egy következő szakaszban a Kvt. lényegében nem tér el a hatályos Ptk. megfelelő rendelkezéseitől, legfeljebb azokat hangsúlyozza: „104. § Ha a jogsértő tevékenységet folytató személyében változás áll be, e tevékenység folytatójával szemben a jogutód felelősségének szabályait kell alkalmazni, kivéve, ha a felek a szerződésben ettől eltérően állapodtak meg.”
- A törvény a továbbiakban, még az általános kérdések között szól a környezetvédelmi biztosítékról vagy a környezetvédelmi biztosítás kötésének kötelezettségéről, amelyet majd külön jogszabályok részleteznek. Ebbe a körbe sorolható még a környezetvédelmi céltartalék képzése is.

Mindezen lehetőségek a Kvt. szerint a környezetvédelemhez kapcsolódó közigazgatási és polgári jogi felelősség szempontjából egyképpen alkalmazhatók, és

jelentős könnyítést adnak a sérelmet szenvedett felek igényeinek érvényesítésekor. Ez különösen igaz a tulajdonos és környezethasználó egyetemleges felelőssége vélelmezésekor, amely alkalmas a bizonytalan helyzetek kezelésére, a környezetvédelemmel kapcsolatos érdekeket szem előtt tartva. A Legfelsőbb Bíróság egy ítélete³⁰, amely közigazgatási határozat tárgyában született, ennek jó példája:

„A jogszabályi előírások értelmében abban az esetben alkalmazható az egyetemleges felelősség, amennyiben az ingatlannak a tulajdonosa és birtokosa (használója) nem azonos, továbbá nem tisztázott a jogsértő tevékenységért való felelősség. A megismételt kármentesítési eljárásban a hatóság egyértelműen nem tudta megállapítani azt, hogy a telephelyen valószínűsített szennyezettséget milyen mértékben, melyik társaság termelő tevékenysége és/vagy mulasztása okozta, ugyanakkor bizonyított a szennyezettség ténye és jellege, továbbá az okozati összefüggés a telephelyi tevékenységek és a szennyezés, illetve a termeléshez felhasznált anyagok és mintákban kimutatott szennyező komponensek között, valamint nyilvánvaló módon elkülönült a tulajdonos és a birtokos (használó) személye. [...]

Téves a felperes azon álláspontja, hogy terhére az egyetemleges felelősség nem állapítható meg, mivel a jelen eljárásban az érintett ingatlanoknak nem tulajdonosa (használója, birtokosa). A Kvt. és a Korm. rendelet fentebb idézett szabályai annak is előírják az egyetemleges felelősségét, aki, illetőleg amely az érintett ingatlanon környeztkárosító tevékenységet folytatott. A felperesi társaság egyetemleges felelőssége tehát azért áll fenn a kármentesítés végrehajtásában, mert 1998-ban a perbeli telephely tulajdonosa és üzemeltetője volt.”

A környezetre veszélyes tevékenységgel okozott károkkal kapcsolatos felelősség számára sokat jelentett a vonatkozó EU-irányelv³¹ 2007. tavaszi hatálybalépése, ami ugyan nem a kártérítési felelősséggel foglalkozik, hanem közigazgatási típusú felelősség³², de fogalmi rendszere, követelményei és kapcsolódó értelmezése révén mégis erre nézve is nagy hatással van. Erre nézve még az előkészületek során mondta egy szerző³³: „...a javasolt módszer a magánjogi és közjogi elemek hibridje. Legjobban úgy jellemezhető, mint közjogi rezsim, kisebb magánjogi jellemzőkkel.” A szabályozás az objektív felelősségre alapozódik, azon belül is meghatározott – az EU környezetjog meglévő rendszeréhez igazodó – veszélyes tevékenységekkel és anyagokkal van összefüggésben. Fogalmi rendszere, noha távolról sem megnyugtató pontosságú, mégis hatással van és lehet a felelősség minden lehetőségére, így pl. a környezeti kár meghatározásával. A környezeti kár fogalma az irányelv 2. cikkében ugyan inkább szűkebb körű, mintsem teljes, mégis olyan elemeket hordoz, amelyek egy kártérítési ügy során is segítséget jelenthetnek. Az irányelv a védett fajokban és természetes élőhelyekben okozott károkat, a vizekben okozott károkat és a területi – földterület szennyeződése – károkat foglalja csupán magában, ez utóbbiakat is csak akkor, ha az „az

emberi egészség károsodásának jelentős kockázatával jár”.

A kár általános megközelítése is – ugyancsak a 2. cikkben – gyakorlati haszonnal járhat a polgári jog számára is: „valamely természeti erőforrásban közvetlenül vagy közvetve bekövetkező, mérhető, kedvezőtlen változás, illetve valamely természeti erőforrás által nyújtott szolgáltatás közvetlen vagy közvetett, mérhető romlása;”. Mindenesetre az irányelv célja nem a kártérítés, hanem a károsodásra vezető helyzetek megelőzése, a káreseményekre való felkészülés, a bekövetkezett károk következményeinek lehetséges felszámolása és mindezekhez a költségviselés allokálása, illetve az ilyen irányú igények érvényesítési rendjének kimunkálása. Ez utóbbi körben számos olyan lehetőséget is magában foglal az irányelv, amely a társadalmi részvételt értelmezi kiterjesztően. A részletek bemutatása nélkül csak a preambulum egy pontját emeljük ki ennek illusztrálásaként: „(25) Azoknak a személyeknek, akiket hátrányos módon érintenek vagy valószínűleg hátrányos módon fognak érinteni a környezeti károk, jogosultnak kell lenniük arra, hogy intézkedésre kérjék fel az illetékes hatóságot. A környezetvédelem ugyanakkor diffúz érdek, amelynek nevében a magánszemélyek nem mindig lépnek fel, vagy nincsenek mindig olyan helyzetben, hogy felléphessenek annak nevében. Ezért a környezetvédelem ügyét támogató nem kormányzati szervezetek számára is biztosítani kell a lehetőséget ahhoz, hogy megfelelő módon hozzájárulhassanak ezen irányelv hatékony végrehajtásához.”

A polgári jog, és különösen a kártérítés szempontjából az irányelv egy EU bírósági (CJEU) értelmezését kell kiemelniünk, amely tovább lép az ártalmat szenvedők – legyenek azok akár a magánszemélyek, akár a károsodott környezetet és tágabb károsulti kört képviselő közigazgatás – jogos igényeinek védelme terén. Az EU Bírósága két évvel ezelőtt hozta meg korszakosnak mondható ítéletét, amely tovább pontosította a környezeti kárral kapcsolatos vélelem tereumát és így, ebben az összefüggésben független attól, hogy közjogi vagy magánjogi jogkövetkezményről is van szó. Az adott ügyben³⁴ a jogi kérdés egyik szempontja a felelősségi irányelv időbeli hatálya volt – amit most közelebbről nem vizsgálunk –, illetve a felelősséggel kapcsolatos vélelmek és bizonyítási teher kérdése. Az adott ügy egy szicíliai kikötő szénhidrogén-szennyezéséhez kapcsolódott, amely egy évtizedek alatt kialakult állapottal összefüggésben merült fel.

Az úgynevezett ERG-ügy tehát olyan környezetszennyezéssel kapcsolatos hatósági eljárás ügyében jelent meg, amelynek eredete már a 60-as évekre nyúlik vissza, amikor az övezetet, mint kőolajipari övezetet létrehozták. Az egyik érdemi kérdés tehát, mely környezethasználókra nézve értelmezhető, a felelősség, tehát az okozati összefüggés meglétéhez mire van szükség, mennyiben lehet a felelősséget vélelemre, méghozzá az okozati összefüggés vélelmére alapozni:

„54. [...] a 2004/35 irányelv 4. cikkének (5) bekezdé-

se alapján ezen irányelv csak akkor alkalmazandó ilyen típusú szennyezésre, ha megállapítható a károk és a különböző gazdasági szereplők tevékenységei közötti okozati összefüggés.

55. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a 2004/35 irányelv nem határozza meg azt a módszert, ahogyan egy ilyen okozati összefüggést meg kell állapítani.

56. Ebből a szempontból valamely tagállam szabályozása előírhatja, hogy az illetékes hatóság meghatározhat környezeti károk felszámolására irányuló intézkedéseket, véelve a megállapított szennyezés és a gazdasági szereplő(k) tevékenységei közötti okozati összefüggés ezen utóbbiak létesítményeinek az említett szennyezéshez való közelsége miatti fennállását.

57. [...] egy ilyen okozati összefüggésnek a vélelmzése céljából az illetékes hatóságnak olyan, a vélelmének alapjául szolgáló hiteles ténykörülmeny ismeretével kell rendelkeznie, mint a gazdasági szereplő létesítményének a megállapított szennyezéshez való közelsége, valamint a beazonosított szennyező anyagok és az említett gazdasági szereplő által a tevékenységei keretében használt anyagok egyezése.”

A vélelmezett okozati kapcsolat tehát nem sok jóval kecsegteti a több évtizede működő környezethasználókat, de még mindig elképzelhető a kimentés lehetősége, amihez azt a kérdést is tisztázni kell, hogy felmerül-e a bizonyítási teher megfordulásának lehetősége. Az ítélet szerint: „67. [...] Másrészt ezen irányelv 8. cikke (3) bekezdésének megfelelően az említett gazdasági szereplők nem kötelesek viselni a felszámolási tevékenységek költségeit, ha bizonyítani tudják, hogy a szóban forgó károk előidézője harmadik fél volt, és azok a megfelelő biztonsági intézkedések ellenére következtek be, mivel a szennyező fizet elvéből nem következnek az, hogy a gazdasági szereplőknek olyan szennyezés felszámolási terheit kell viselniük, amelyhez nem járultak hozzá (lásd analógia útján a C-293/97. sz., Standley és társai ügyben 1999. április 29-én hozott ítélet [EBHT 1999., I-2603. o.] 51. pontját).”

Az ítélet valójában jól illeszkedik abba a körbe, amit a Kvt. is felvázolt, tehát a felelősségi vélelmek körébe, amelynek alapvető következménye, hogy a kárt szenvedettre kevesebb bizonyítási teher hárul, mint a kárt okozóra, akinek gondoskodnia kell a saját felelősségének vélelmét megkérdőjelező kimentésről is.

A hazai ítélkezési gyakorlat³⁵ – igaz, ennek közjogi vonulata – kellő időben foglalkozott a fenti ítélettel, összegezve a következőket: „Az elsőfokú bíróság megállapította továbbá, hogy a jogerős ítélet írásba foglalása időpontjában kihirdetett, az Európai Unió Bírósága C-378/08. számú ítélete folytán a környezeti károk megelőzése és felszámolása tekintetében a környezeti felelősségről elfogadott 2004/35/EK irányelv (a továbbiakban: irányelv) alapján a felelősség megállapításának feltétele a létesítmények és a szennyezések területének közelsége, valamint a tevékenység és a szennyezés közötti okozati összefüggés fennállta. A felperes esetében az Európai Unió Bírósága idézett ítéletében foglalt fel-

tételek, azaz a környezetkárosítás elhárítására kötelezés feltételei fennállnak, a felperes felelőssége megállapítható. A perben a felperest terhelte annak bizonyítása, hogy a feltárt szennyezéseket nem a jogelődje okozta. A felperes ennek a bizonyítási kötelezettségének nem tudott eleget tenni, a perben szakértői bizonyítás lefolytatását sem kérte.” A Legfelsőbb Bíróság mindezt csupán az időbeli hatály tekintetében és nem a felelősség tekintetében kérdőjelezte meg: „A felperes felelőssége a részletes bizonyítási anyagra, az ingatlanok jelenlegi tulajdonosa, valamint a Zrt. felelősségét kizáró bizonyítékokra, valamint a szennyezettség korára, forrására, a felperesi jogelőd által használt szennyezőanyagra, a veszélyes anyag kutatási dokumentumok szerinti »megsemmisítési módjára« figyelemmel megállapítható volt, ezért az elsőfokú bíróság az alperes határozatát helytállóan tekintette megalapozottnak, törvényesnek és ezért jogszerűen utasította el a felperes keresetét.”

A polgári jogi felelősség alkalmazásának lehetősége a fentiek alapján egyre nyilvánvalóbban azt jelenti, hogy ezen felelősség egyre jobban elmozdul a kárt szenvedett – értve ezalatt messze nem csak a vagyoni kárt – környezet, illetve az ennek révén a károsodást valamilyen módon kimutatni képes károsultak jogainak védelme irányában, amelynek egyik, egyre jobban kiteljesedő lehetősége az okozati összefüggéssel kapcsolatos vélemény, illetve a bizonyítási teher megfordulása a kárt potenciálisan okozó felé, a kárt szenvedettek helyett. Mindez, és a most nem tárgyalt, a magánjogi – különösen a kártérítési – felelősséggel kapcsolatos számos sajátos elem indokoltá teszi a polgári jogi felelősség lehetőségeinek további vizsgálatát.

JEGYZETEK

- 1 A tanulmány a Pázmány Péter Katolikus Egyetem TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0002. sz. projektje (A tudományos kutatások kibontakoztatása a PPKE-n) keretében jelent meg.
- 2 A cikk megírásának ötletét a szerző „Kárfelelősség és a reparáció lehetséges eszközei” címmel az alapvető jogok biztosa és a Magyar Biztosítók Szövetsége közös konferenciáján, 2012. november 27-én, elhangzott előadása adta.
- 3 http://www.jno.hu/hu/af/619-2010_vorosiszap.pdf
- 4 Súlyom László: *Környezetvédelem és polgári jog*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1980, 10–11. old.
- 5 OJ C 112, 1973. 12. 20.
- 6 Council Recommendation 75/436/Euratom, ECSC, EEC of 3 March 1975 regarding the cost allocation and action by public authorities on environmental matters, OJ L 194, 1975. 07. 25.
- 7 Lucas Bergkamp: *The Proposed EC Environmental Liability Regime and EC Law Principles*, Environmental Liability, Vol. 9 Issue 6, December 2001, 259. old.
- 8 Sajó András: *A környezetvédelem jogi szabályozásának lehetőségei jogelméleti nézőpontból*, in Trócsányi László (szerk.): *Környezetvédelem és a jog*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981, 25. old.
- 9 Sajó András, uo. 1981, 37. old.
- 10 Legelőszőr megjelent a 996/G/1990 határozatban, AB közlöny: II. évf. 11. szám, majd kiteljesedést nyert az Alkotmánybíróság 28/1994. (V. 20.) AB határozatában, és számos további határozatban.
- 11 A legismertebb az ECHR Önerlyildiz v. Turkey (application no. 48939/99), ítélete, 2002. június 18.
- 12 López Ostra kontra Spanyolország, 41/1993/436/515, a határozat 1994. december 9-én került elfogadásra, vagy több más ítélet mellett példaként említhetjük a Deés kontra Magyarország esetet, no. 2345/06, 2010. november 9.
- 13 2:42. § [A személyiségi jogok általános védelme], „(2) Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.”
- 14 Az Alaptörvény Hitvallása szerint: „Valljuk, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság”, majd az emberi jogok fejezetében a II. cikk tartalmazza: „Az emberi méltóság sérthetetlen...”
- 15 Tamás András (szerk.). *A környezetvédelem jogi kézikönyve*, KJK, Bp. 1981., 154. old.
- 16 Fővárosi Ítéltábla – 6. Pf. 21.995/2009/3.
- 17 Bakács Tibor: *Magyar környezetjog*, Springer Hungarica, Bp. 1992., 92. old.
- 18 Súlyom László, i. m., 1980, 43. oldal.
- 19 Alan Boyle: *Reparation for Environmental Damage in International Law: Some Preliminary Problems*, in *Environmental Damage in International and Comparative Law* ed by Michael Bowman and Alan Boyle, Oxford University Press, 2002, 20. old.
- 20 Súlyom László i. m., 1980, 16. old.
- 21 Debreceni Ítéltábla – Pf. II. 20.242/2011/5. szám.
- 22 5:23. § – A dolog használatának általános magánjogi korlátja.
- 23 5:5. § [A birtokost megillető birtokvédelem] (1) A birtokost birtokvédelem illeti meg, ha birtokától jogalap nélkül megfosztják vagy birtoklásában jogalap nélkül háborítják (a továbbiakban: tilos önhatalom).
- 24 Phani Dascalopoulou-Livada: *The Protocol on Civil Liability and Compensation for Damage caused by the Transboundary Effects of Industrial Accidents on Transboundary Waters*, Environmental Liability, Vol. 11 Issue 4, August 2003, 131–132. old.
- 25 Sergio M Carbone – Francesco Munari – Lorenzo Schiano di Pepe: *The Environmental Liability Directive and liability for damage to the marine environment*, Environmental Liability Volume 16, Issue 1, January-February 2008, 18–19. old.
- 26 Eckard Rehbinder: *Towards a Community Environmental Liability Regime: The Commission's White Paper on Environmental Liability*, Environmental Liability, Vol 8, Issue 3, June 2000, 85. old.

- 27 Egyezmény a környezeti károk megtérítéséről, Európa Tanács, Luganó, 1993.
- 28 Fővárosi Ítélet – 10. Gf. 40.654/2009/6.
- 29 Tamás András (szerk.): A környezetvédelem jogi kézikönyve, KJK, Bp. 1981., 159. old.
- 30 Kfv. III. 37.145/2007/4. szám
- 31 A Tanács és a Parlament 2004/35. sz. irányelve (2004. április 21.) a környezeti károk megelőzése és helyreállítása tekintetében a környezeti felelősségről.
- 32 A Preambulum 14. pontja szerint: „Ez az irányelv nem alkalmazandó személyi sérülés, magántulajdonban keletkezett kár vagy gazdasági veszteség esetén, és nem érinti az ilyen típusú károkra vonatkozó jogokat.”
- 33 Lucas Bergkamp: *The Commission July 2001 Working Paper on Environmental Liability: Civil or Administrative Law to Prevent and Restore Environmental Harm*, Environmental Liability, Vol. 9 Issue 5, October 2001, p 208.
- 34 Ítélet előzetes döntéshozatali eljárásban, C-378/08. sz. ügy (2010. március 9.), a Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA és társai által a Ministero dello Sviluppo economico és társai között Tribunale amministrativo regionale della Sicilia (Olaszország) előtt folyamatban lévő ügy.
- 35 Legfelsőbb Bíróság, Kfv. VI. 37.574/2010/10. szám.

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:

Paczolay Péter

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

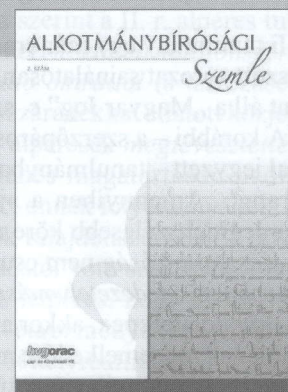
Bragyova András, Harmathy Attila, Kovács Péter, Lábady Tamás, Lévay Miklós, Marosi Ildikó, Trócsányi László

FŐSZERKESZTŐ:

Török Bernát

SZERKESZTŐK:

Haraszi Judit, Köblös Adél

Az Alkotmánybírósági Szemle legutóbbi, 2012/2. számában rendszerezve olvashatja a tavalyi második felév valamennyi döntésének szerkesztett, lényegi részeit, valamint a következő tanulmányokat.

- *Szabó Máté*: Alkotmánybíráskodás és ombudsmani tevékenység – az Alaptörvény szabályozása alapján kialakult gyakorlat első lépései
- *Kovács Virág*: A ki nem hirdetett törvények Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatáról
- *Kovács Kriszta*: Az egyenlőségi szabály szerepe az alkotmányjogi panaszokban
- *Zakariás Kinga*: Az emberi méltósághoz való jog az Alaptörvényben
- *Klicsu László*: Az Alaptörvény és a szociális biztonság
- *Téglási András*: A tulajdon védelme Magyarország Alaptörvényében – különös tekintettel az alkotmánybírósági gyakorlat lehetséges változásaira
- *Csehi Zoltán*: A valódi alkotmányjogi panasz és a magánjog lehetséges jövőjéről
- *Tordai Csaba*: Az első év tapasztalatairól (az alkotmányjogi panasz kapcsán)
- *Vincze Attila*: A német Szövetségi Alkotmánybíróság döntése az Európai Stabilitási Mechanizmus ratifikációjáról

Előfizetési díj a 2013-as évre: 11 030 Ft, mely két lapszámot tartalmaz

✉ HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1384 Budapest, Pf.: 797

☎ (36-1) 349-7600

☎ (36-1) 340-2304

✉ info@hvgorac.hu

🌐 www.hvgorac.hu

